

מסורת הש"ס

א) ע' ירש' עירובין פ"ז ה"ב,
ב) וע' מ"ט מ' מנחות מא';
ג) ד"ה לרבעה;
ד) ת"כ ויקרא גרבה פרש' ט
ה"ה,
ו) נעיל' מת';
ז) מנחות ט;
ח) ופ' לקח' סו' סו;
ט) מנחות כ;
י) כוסה מה;
יא) ע"ע חילופי גירסאות;
יב) "וע"ע רש"י מנחות יא' ד"ה למחר וישי"ע;
יג) ויקרא יא';
יד) ושם ד"ה אל חזקן

הגהות הב"ח

א) גמרא כל ככשי ככשים, י"ב כאל' יט לתמוה הפל' ופלה דלקשה של ככשה היה י"ב אמה ומקום יסוד וסוכו ב"א ועמידות קהשי רחצה של עורה מקום הכש' של אמה חס א"ל לפי המסבין שאמרו חסמים כל אמתה צריכת' אמתה ומ"י חומש' באלכסנאל לפי זה השבטן יגיע ארצה של ככס נעליש' ויחשאר חסרין;

גליון הש"ם

גמ' כל כבשי בבשים. עיין משנת מעיל דקדק סימן מח: חוב' ד"ה חזין וכו' וירצין ר' נתן וכו'. עיין בתשובת מהר"ם נר צדק דפוס פרלא סימן ל"ט (הובא בליקוטיו ענין הקודם) ועיין ערוך ערך ככס. ועיין מנחות דף ט"ז פסופוס ד"ה ד' בגדול;

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

שינויי נוסחאות

א) ג"א בוותרתא (נגילון) והיא ג"ר הערוך ע' ככש, גוריס שם ירצין פסחי ע"י אות יב). ועי' מ"ט מוס' מנחות מא' ע"כ ד"ה לרבעה (הגר"ם);
ב) במלת (ש"מ) וכו' בחשויות;
ג) במלת מאכל למא' כנחש"י (דק"ט) (ועי'ש);
ד) ג"א ר' יעקב (ש"מ) וכו' בחיות (ש"מ);
ה) ס"א מכולהו נמי שכן ר' יושעלר נמחק (כ"ט ש"מ);
ו) ג"א ב"י יורדה (מחלול שם ובבבחי");
ז) ג"ל לחיות (של' ובמחיות ש"מ);
ח) ושיירי מנחות (ש"מ);
ט) ג"א דהא למא' לי קרא לימא בחצר (מחיות ש"מ);
י) רב עטמא דרבנן קרא אה לא חבב קרא לא יאה וכו' (מחיות ש"מ) ובעי"ן בבבחי");
יא) ג"ל אמות גובה (ש"מ);
יב) ג"מ נוסף ורספד מורי מנאחתי גובה של אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע ובחורות. ופי' בוכרותו ראש הגדול בעיבו. ולהשבון הוה לא היה ראש הכבש שוה לראש המזבח אלא נמוך ממנו רביע אמה והעולה לראש המזבח צריך להרחיב פסיעת של מעלה רביע אמה גובה, וקשה לי שהיא אמהה תורה לא מעלה בפעולה על מזבחי (שמות כ ג), ורספדו' הרחשונים לא נמצא בוכרותו ולפי שאין החשבון מצומצם למדת ארבע אצבעות לטפח קאמר בוכרותו כ"י לישב החשבון (חזקוני ע"פ כ"י ב ג). וכו' בבבחי' בשו"י לשון טעם, וע' ש"מ בסתמיות;
יג) כל קרבנב לכל מנחות (כ"ט);
יד) הלהם קומצין משחיר את השירים וסילוקין מעל השולחן במקום קמצינ' כ"י ג"ל ויחשאר נמחק (*ש"מ);
טו) עומדות. דעל מקום הור' קאי קרא דרבנן וחבאי כ"י לג"ל;
טז) דרבנן אצב' אמה היכל ואולם טו) ג"ל למעוטי היכל ואולם קאמי' (י"א);
יז) האי (כ"ט);
יח) מכולהו. ואי מכולהו בעי למיגמריה כ"י לג"ל;
יט) מנגיעה בבלי לקח' לג"ל (ש"מ);
כ) ג"ל קדשי קדשים (ש"מ);
כא) מועד יאכלנה (כ"ב) לעשות עבדו צרכיו

ה"ג אמר רמי בר חמא כל כנשי כנשים שלג אמות לאמה חוץ מכנשו

של מוצה שהיה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע. כל כנשים גדולים וקטנים שהיו שם היה להן שיפוע שלג אמות לאמה גובה חוץ מכנש הגדול של מוצה שעולין בו כנשא איברים כבדים והוא חלק כריך

שיהא משופע ציותר ונוח לעלות לכך י האריכוהו ל"ב שיפוע לנ' אמות יא) הרי לכל אמה שלג אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע כשתחת לכל אמה שלג ומחצה הרי ל' ואחת ומחצה מן עוד ט' אצבעות וט' שלישי אצבע הרי י"צ אצבעות שהן ג' טפחים והן חצי אמה יב) **בתנאי** היו נקמלות ככל מקום. ואין טעוין כפון: לפנים מן הקלעים לוכדי כהונה. דכתיב לכל יג) קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' וממין ליה נקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו (במדבר יח): ליום וילג עד חלות. דילפינן ט) ממנחת לחמי תודה: **גמ'** **שן מזינו כסילוק צויין**. שהן אזכרה למנחת לחם הפנים דכתיב והיתה ללחם לאזכרה (ויקרא ה) וממיינן את הלחם יד) וסילוקן מעל שלחן הפנים שזהיכל כמקום קמינא דמנחות הנקמלות: **ממקום שרגלי הור עומדות** יז). לעיל קאי והציא הור אל בני אהרן הכהנים וקמן משם מלא קומא משמע ממקום שהבעלים עומדין שם וקס"ד השתא לאסור יח) צין האולם קאתי שאין זר נכנס לשם: **שיחוי**. הקומן לתוך השירים ולא אמר' כבר נפסלה: לא נלרא. הא יט) ממקום רגלי הור דקאתין **אלא לפשעיר**. דללא ליצעי ט) על יד המוצה כפניה אלל כל מקום דריסת רגלי ישראל כשר לקמינא וכל שכן עורת כהנים והיכל: **שן כליו**. והכי הוה ילפינן מיניה וקרא למעוטי למה לי: **מחטאם**. אי לאו דמייעטה הוה ילפינן לה מחטאת: ופרקינן מה **לחטאת שכן מדמים נו'**: ה"ג מה **לאש שכן מיני דמים מכולהו** יח). **נעיל' עובדי כוכבים**. דמיחדר דינא ומיתי' במה האד: מה הגשה נקרן מערבית דרומים. קודם קמינא מה מגיעמה יט) בתוך כליה לקרן מערבית דרומית של מוצה כדלקמן: **שאמר ושחטו פסח אהל מועד וכו'**. אלמא מדמלה הכשר עורה לשלמים כפתח אהל מועד שמע מינה אהל מועד עיקר ועורה טפל: **ולא יהיה טפל חמור מן העיקר**. דכיון דטפל חזי להו כ"ש עיקר: **הקיפו עובדי כוכבים**. למלחמה ויוריס חילים ואצני צליסטרות לתוך העורה: **נקדש הקדשים**. היכל כמשמע: **ואמאי**. אס אימא דלמרי' לא יאה טפל חמור מן העיקר למה לי למיכתב האי קרא לאכשורי היכל לאכירת קדשים יא) קרא כתיב בהו כחצר אהל מועד יא) וינמא לא יאה טפל חמור מן העיקר: **אזינה דאין אדם אוול כמקום רבו**. דכ"ר עזדי כוכבים. דכ"ר עזד לפניו לא יאה טפל חמור ליכא דליותא דרביה היא לעשות יב) כ"רי עזד לפניו לא יאה טפל חמור ליכא למימר דלאו חומרא היא אלל קולא וכן הדין שיהא טפל חמור יג) מן העיקר: **בתנאי חטאת העוף היסה נעשים נו'**. בגמ' ג' יליף ב' מנא ליה: **ככל מקום היסה כשירה נו'**. בגמ' ג'ס) פריך מאי קאמר: **מלמטה**. למטה מן החוט: **חטאת** ב'ח). יליף בגמרא (סד') שהיא למטה: **הגשות**. מן מנחות קודם קמינא דכרמי' (ויקרא ב) והגשים. ובגמ' ג' יליף הא קרן מנא ליה: **ושירי הדם**. מן חטאות הלינות. ובגמ' ג'סד) מפרש לה: **ניסוך המים והיין**. ששם היו שימין יא) ואי אפשר לנסך כי אס שם: **ועולם העוף כשהיא רבה כמזרית**. דעיקר מוקמן צקן דרומית מזרחית כדמפרש טעמא בגמרא (שס) מפני שקרובה לצית הדשן לזרוק שם מוראה ונונא דכתיב והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן (ויקרא ה) וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה צאוחו הקרן עסוקין צעולות ואין לזה מקום צסוצב לעמוד שהעולה נעשית למעלה בא לו לקרן מערבית דרומית שאף היא סמוכה לצית הדשן משאר שמי הקרנות שצית הדשן סמוך לכנש היה כמזרחו של כנש ולדרומו של מוצה:

קדשי קדשים פרק שישי זבחים

סג.

כָּל כּבִּשִׁי בִּבְשִׁים שֶׁלֹּשׁ אֲמוֹת לֹא־מֵאָה יא). **למ"ד** (לעיל דף נח): כוליה מוצה כדרוס קאי יש מימיה על מוצה הנחשת למ"ד גובהו עשר ב'ח לא משכחת לכל היותר כי אס כ' אמות לנ' אמות יב) דחצר שלפני המשכן חמשים אמה כ"ה אמות חצי החצר וה' אמות מקום מוצה פש ליה כ' אמה עד כותל דרומי כי מטי כנש עד הכותל לא משכחת לאמה אלא שמי אמות וטפח ואצבע ושליש אצבע והוה ליה הילוך על ידי הדחק כדמוכח בשבת (דף ק). ובעירובין (דף נח): כשתלקט עשרה מתוך ארבע דהוי רשות היחיד ולמ"ד דמוצה רחב עשר אמות לא הוו אלל ט"ו אמה עד הכותל ורבי י) יוסי דלמר לעיל (דף נט): מוצה גובה עשר אמות ורחב חמש לטעמיה דלמר כוליה מוצה צנפון קאי והיה משוך כל כך לנד כפון עד דמשמיינ ל"ב אמה לכנש ומיהו א"כ לא היה כלל מן המוצה לפני פתח המשכן אי מוצה משוך יותר מכ"ה אמה דמסתמא משכן הוה כמו בית עולמים דגמלי יוס הכיפורים כריך לפני ה' ולרבי יהודה דלמר עשר רחבו יש לומר דלדידיה שלג אמות קומתו ולא יותר כדתינא לעיל (דף נט):

חוץ מכבשו של מוצה שהיה שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא יא). זו היא גירסת הקונטרס ומכוון חשבון לנ' אמות של מוצה ורבותיו גורסים ג' אמות ומחצה וחצי טפח ואצבע ושליש אצבע בזכרותו יא) ופירש בקונטרס לנחשבו זה לא היה ראש הכנש שוה לראש המוצה אלל נמוך ממנו יותר אמה לנחשבו גובה ט' יש לכנש יב) ריב מל"ב אמה ולא דק בקונטרס דאין גובה יב) אלל חומש אמה חסר משהו והקשה בקונטרס הרי אמהה חורה לא מעלה כמעלות על מוצחי * ומירך רבי נתן מדוידא דצפרק שמי הלחם (מנחות יז:)^א אמרינן דלמא על [יסוד] יב) גובה צלמיה צת חמשה יג) ולפירוש הקונטרס [שקלן] דלמאל ראש הכנש גובה מראשו של מוצה ומיהו אין לחוש אי נמי לפירוש הקונטרס יד) אמות של כנש לפי אמות של מוצה יז):

שכן מצינו בסילוק ביובין. ולא שייך למימר כאן טעם אחר ולא יא) יהא טפל חמור מן העיקר יב) כדקאמר צלמים צלמים תלחן הכמזב כפתח אהל מועד יג) ואס תלמר ל"ל טעמא דצויין אמאי ס"ד למיפסל לפי מה שפירש בקונטרס לעיל ספ"ק (דף ד). מודה ר"ש כחטאות הפנימיות דעבודה שאין יכול לצטלה משום דלאו אורח ארעא לשחוט צהיכל דמשמע דאי לאו הכי היה יכול לשחוט צהיכל אע"ג דחטאת צעי כפון ואס קן קמינא

תחכשר וי"ל דסלקא דעתך לפסול דדרשינן יא) מקום שרגלי הור עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד דה"ל לפסולי היכל קאתי שאין זר יכול לעמוד שם יא) סלקא דעתך אמנא אף מנחה טעונה כפון לכך אמא קרא דממקום שרגלי הור עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד אפי' כדרוס אלל אין לפרש דדרש דרוס מטעם דאין זר יכול לעמוד כצפון חדא דלעיל צפרק ז' (דף כ). מוסיף יב) אף מקום דריסת רגלי ישראל דחשוב כפון ועוד אפי' למ"ד מרחק כפון לא מסתבר שיהא זר אסור כצפון כנגד המוצה אלל מדרבנן מעלה בעלמא:

חומשנוגד חיד סי' ל"ט.

תחכשר וי"ל דסלקא דעתך לפסול דדרשינן יא) מקום שרגלי הור עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד דה"ל לפסולי היכל קאתי שאין זר יכול לעמוד שם יא) סלקא דעתך אמנא אף מנחה טעונה כפון לכך אמא קרא דממקום שרגלי הור עומדות להכשיר כל מקום שזר יכול לעמוד אפי' כדרוס אלל אין לפרש דדרש דרוס מטעם דאין זר יכול לעמוד כצפון חדא דלעיל צפרק ז' (דף כ). מוסיף יב) אף מקום דריסת רגלי ישראל דחשוב כפון ועוד אפי' למ"ד מרחק כפון לא מסתבר שיהא זר אסור כצפון כנגד המוצה אלל מדרבנן מעלה בעלמא:

גובה עשר המוצה היה רחב ה' אמות וא"כ כי מטי הכנש עד סתל העורה לא היה הכנש יא) ויורך כי אס עשרים אמה והמוצח היה גבוה ט' אמות מגלי מקום הקרנות, ולחשטן ג' אמות לאמה היה לו לכנש להיות אורך כ"ו אמות, ולרך להיות לו הכנש כדרוס כדמפרק לו לעיל מיקר המנח לפניה, ואפילו להילוך איט ראוי הואיל ואיט מתלקט כו', וי"ל דר' יוסי (האל) דלמר גבהו ט' אמה יא) וי' יוסי לטעמיה דלמר טליה מנח כצפון קאי. מיהו אמי קשה דלא נשאר מן הסלר לכנש רק כ"ה אמה, וי"ל שהיה המנח משוך לנד כפון לכ כך שלג היה מן המנח לפני אהל חסוד רק כ' אמות ויחשאר מן הסלר כ"ו אמות לכנש דהיינו ג' אמות לאמה, וכן ידק לפי שלג היה קטע כל כך. אלל לופא למימר שלא היה כלל מן המנח לפני משקן, דהא כתיב

פתח אהל מועד:

כה אב מיי פרק י"ג מהלכות מעה"ק הלכה יב:

כו ג מיי שם הלכה ו ופרק י"ג שם הלכה יב:
כז ד מיי פרק ה מהלכות מעה"ק הלכה ד:
ח מיי פ"י שם הלכה ג:
כח ו מיי פ"ז שם הלכה ו:
כט ז מיי שם הלכה ט:
ל ח מיי שם הלכה י:
ט מיי פ"ח מהלכות ממדין הלכה ז:
לא י מיי פ"ח מהל' מעה"ק הלכה יא':

חומשנוגד חיד סי' ל"ט.

תורה אור השלם

- והביאנו אל בני אהרן וזבחים וקמץ משם מלא קמנו שקלתה ומשפחה על כל לבנתה וחקטירה וזבחן את אפרקתה המזבחת אשה ריח ניחוח ליהודה. ויקרא ב, ב
- ורבאתא את המנחתה אשר יעשה מזילה ליהודה וחקטירה אל הכבון והגששה אל המזבחת: ויקרא ב, ח
- והריס מטנו בקמנו שפלת המנחתה ומשפחה ואת כל הלכנה אשר על המנחתה וחקטירה המזבחת ריח ניחוח אפרקתה ליהודה. ויקרא ג, ח
- וסמן ידו על ראש קרבנו וישחטו פתח אהל מועד וירקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבחת כסבב: ויקרא ג, ב
- בקדש הקדשים ויאכלנו כל דבר יאכל אתו קדש וידעה במדבר יח, י קף.

ליקוטים

כל כבשי בבשים וכו' ורשאלת על מדת הטפחות אם באצבעי של גודל הרחבו הוא מורד או למטה מן הפרק או למטה. גיל דקיי"ל ד' בגודל דהוא טפח היינו ברחבו של גודל באצבעות, מסבאר דמסתמא לא באו חסמים לתסום אלא לפרש, דבראשו הוא צי מאד ושוב שופע והולך ורא"ל לפמוד עליו מתיכן הוא מורד אלא מחורבו. ועוד ש' לי להביא ראיה דאמר בבוחיט כל כבשי בבשים שהיו במקדש היו של י' אמות לאמה חוץ מכבשו של מוצה שהיה ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותו. ה"ג רש"י בשם רבתינו, אלא שהוקשה לו אי"כ היה הכשב נמוך רביע אמה מן המזבח והתורה אמרה לא תעלה בפעולתו. ור"י פי' דלא דקי רש"י שכתב רביע אמה כי אינה אלא חומש אמה וחסר משהו. והד"ן נתן דע"ל מייבש דבריו וכן הוא במאת דבפי' שתי הלחם מוכח דאמה של עליית היסוד לא היתה אלא של ה' טפחים. נמצא מורוחים בשפועו של כבש קרוב לר' טפחים שהרי לכל טפח של עליית המזבח יש קרוב לר' טפחים בשפוע הכבש, ואם הוספתו לגי' חצי טפח לכל אמה היינו ד' טפחים וחצי על גי' רש"י גדרס ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע וחו לא, להאי הוצרך הספר לסיים בוכרותו פי' בחדורו של אצבע לפני' בראשו. וקאי אאצבע ושליש אצבע שאתה נוהן לכל אמה של לשביר בוכרותו כל אצבע כרי שנוריה קרוב לחצי טפח שהוספתו. וק"ל. ומדקאמר התם בוכרותו מכלל דכל היכא דמפרש' חטמא באצבעיהו מן הורוחב שבו מורד. ושולס מאיר בי"ב ולה"ה (ש"ח) מהר"ם חומשנוגד חיד סי' ל"ט.

שיטה מקובצת

כל כבשי בבשים כ"י. משמע דכל כנש דעוי לסימ קי, ומזמיה למי"ד דסליה מוצה כדרוס העורה חלבה היה עומד כחלמט חלר המשכן שהיה חמשין על חצי חצי ה העורה לפי הסימ

י' אס כ"ה אמה, ולמ"ד שהמוצח כנש בבשים כ"י אס עשרים אמה והמוצח היה גבוה ט' אמות מגלי מקום הקרנות, ולחשטן ג' אמות לאמה היה לו לכנש להיות אורך כ"ו אמות, ולרך להיות לו הכנש כדרוס כדמפרק לו לעיל מיקר המנח לפניה, ואפילו להילוך איט ראוי הואיל ואיט מתלקט כו', וי"ל דר' יוסי (האל) דלמר גבהו ט' אמה יא) וי' יוסי לטעמיה דלמר טליה מנח כצפון קאי. מיהו אמי קשה דלא נשאר מן הסלר לכנש רק כ"ה אמה, וי"ל שהיה המנח משוך לנד כפון לכ כך שלג היה מן המנח לפני אהל חסוד רק כ' אמות ויחשאר מן הסלר כ"ו אמות לכנש דהיינו ג' אמות לאמה, וכן ידק לפי שלג היה קטע כל כך. אלל לופא למימר שלא היה כלל מן המנח לפני משקן, דהא כתיב

^[1] ומה"ד ס"ד הקס"ד, ומה"ד סלקא דעתך אמינא הואיל ועולה וכו', וכנ"ל ד"ו ב"ש צ"ח ע"א 91 (סג) מוסיף רבי (ש"מ) (סג) ג"ל אי"כ חצי החצר וכו' עד כותל דרומי לא היה כ"י (נגילון) (סד') מ' מגלי מקום הקרנות (נגילון)